

MIKSER

Piše: Dušan Grlja

„SREĆNA MI NOVA!“

O ispraznosti praznika

Kraj prošle godine nam je doneo još više briga i problema – od intenzifikacije tekuće pandemije i porasta društvenih sukoba povodom nje, do rastuće ekološko-energetske krize i zaoštavanja vojno-političkih tenzija širom sveta – da je stoga logično zapitati se ima li ičega što nam daje povoda za slavlje? Uprkos takvoj zdravorazumskoj zapitanosti, praznovanja je bilo (i biće), i to organizovanih od strane države i drugih znavičnih institucija. Masovni javni dočeci Nove godine u skoro svim gradovima Srbije u vreme kada su sve evropske metropole bile pod restriktivnim merama sa ciljem sprečavanja nekontrolisanog širenja novog omikron soja korona virusa su ovde – manje ili više eksplicitno – opravdavani doktrinom „stići i prestići“. Osim toga što smo par nedelja posle tih svečanosti stigli Evropu po dnevnim brojevima zaraženih, državni zvaničnici i njihovi glasnogovornici tvrde da smo je prošle godine i prestigli po pokazateljima privrednog rasta. Uz to nam samo još nedostaje povećanje sigurnosti stranih investicija, pa da naš kreditni rejting poraste u toj meri da će nam međunarodna finansijska zajednica smanjiti kamatnu stopu na narastajuće dugove. Dakle, država – a to je uvek neki splet krupnih privatnih interesa – ima razloga da slavi to sopstveno „ekonomsko čudo“, te da budžestski suficit utroši i na javne svetkovine

ne bi li podelila svoju radost sa širokim narodnim masama. Svakako, takva proslava Nove godine je i prilika da se unaprede i profitni interesi malih privrednika u turizmu i ugostiteljstvu, pa tako i da se podeli „radost sticanja“, koja je ipak za mnoge samo prolazni momenat trenutnog olakšanja. Međutim, ono što predstavlja pravo čudo je da je danak takvog orgijastčkog nihilizma svetkovanja začinjeno ogromnim količinama alkohola i sintetičkih droga za sada

plaćeno „samo“ jednim životom jednog od gostiju naše prestonice – o ostalim svedočimo svakodnevno statistikama mortaliteta. Dalji tok meseca januara nam je doneo i jednu drugu državnu samosvetkovinu – dan Republike Srpske u kojoj smo, hteli to ili ne, svi na neki način učestvovali, pa makar i preko naših duhovno-političkih predstavnika, kao i svečarski raspoloženih medija. Uvertiru za takav način slavljenja državnosti je na izvestan način doneo i predlog da se u školama pre početka nastave intonira državna himna. Iako to nije nimalo neubičajena praksa u raznim zemljama diljem globusa od Turske do Japana, ona u našim okolnostima nosi implikacije koje nisu ništa benignije od pribojskih policijskih pripevki. Takvo slavljenje državnosti podrazumeva i glorifikaciju njenog – u najvećem broju slučajeva – krvavog i represivnog nastanka, jer nema te države na ovom svetu koja ne počiva na nekoj vrsti isključenja drug(ačij)ih, pa bili to oni različiti po boji kože, vrsti religije, etničkoj pripadnosti ili, pak, dubini džepa. Obavezu saučesništva u samosvetkovanju država nam nameće predstavljajući se kao oslobodilac – od drugih, i kao čuvar lične slobode njenih podanika. Ta pretpostavljena veza države i lične slobode se u svom trivijalnom obliku pojavila oko

jedinca od opštih pravila. Za one preostale pravi skandal leži u saznanju da imigracione vlasti dotične države drže u pritvoru ljude i to skoro deceniju bez dovoljnih ne samo pravnih već i bilo kakvih drugih valjanih razloga, a još više u tome da se i ova naša država na isti način opohodi prema nekim migrantima. Šta onda običnom čoveku preostaje da slavi? Jedan od odgovora na to pitanje ponudila je u zaostrenoj formi reklamna kampanja jednog lokalnog operatera mobilne telefonije. Tu se tvrdi da je svako od nas protekle godine bio „dobar“ – odnosno dovoljno sposoban da izvuče živu glavu iz svega što nas je snašlo, te da sami sebe treba da počastimo novim mobilnim telefonom i dvogodišnjim ugovorom iz kojeg nas ne bi mogli izvući čak ni oni Đokovićevi debelo plaćeni advokati. Svakako, i pored toga što time ispadamo budale, treba ipak da volimo sami sebe kako to sugerise i song korišćen u toj reklamni. Međutim, takav marketing, isto kao i onaj o „zelenom rudniku“ litijuma, zapravo iznosi na videlo ne samo stvarne protivrečnosti, već i laž ponuđenih rešenja. Taj čorsokak konzumerističkog solipsizma je kritikovao i patrijarh Srpske pravoslavne crkve gospodin Porfirije u njegovoj božićnoj pisanici, govoreći o otuđenju izazvanom novim komunikacionim tehnologijama. Štaviše, on je uka-

MIKSER

Dušan Grlja:
„Srećna mi Nova!“

ŠTRAFTA

Milica Lapčević i Valentin Božić:
Borba za slobodno vreme

ARMATURA

Minel Abaz:
Dodavanje i oduzimanje

VREME SMRTI I RAZONODE

Galina Maksimović:
Devojčice za revolucije

ZID

Siniša Ilić:
Dom kulture

Stoga praksa zajedništva, zajedničkog delanja zarad rešavanja zajedničkih problema i stvaranja kolektiviteta može samo da bude proizvod slobodnog udruživanja pojedinaca, kao što je to nagovešteno tokom tekućih ekoloških protesta. Razne antropološke i etnografske studije nas uče da, za razliku od svetkovina organizovanih od strane vlasti – gde kroz dozvoljeno privremeno izvrtanje društvenog klasnog poretka i normi samo potvrđujemo našu potčinjenost, one narodne, plebejske svetkovine lokalnih zajednica slave neki konkretan ishod zajedničkog rada kao što je setva ili žetva, gradnja nekog komunalnog objekta ili tome slično. Dakle, razloga za slavlje imamo samo u onoj meri u kojoj smo zajedničkim radom na zajedničkim problemima postigli nekakav rezultat koji nas približava uspostavljanju trajnije zajednice koja otvara put za ostvarivanje našeg većeg učešća u društvenim procesima koji se neposredno tiču naše svakodnevne egzistencije. Takvo zajedničko delanje ne sme da izgubi iz vida da problemi koji nas more nisu samo naši – pa čak ni našeg neposrednog balkanskog okruženja – već da su oni sveprisutni, globalni i zapravo zajednički za čitav ljudski rod danas. Time počinje da se gradi sveobuhvatno ljudsko zajedništvo koje jedino može dati konkretan odgovor na pitanje hoćemo li uspeti da sačuvamo našu planetu za buduća pokolenja organizujući naše živote na principima zajedništva. Stoga, umesto pristajanja na marketinško samočestitanje Nove – Mir među ljudima i napred u izgradnji zajedništ(a)va! ■

↑ Siniša Ilić, „Dom JNA, arhitekta Ivana Vitića (1961) u Komizi“, akvarel na papiru 2017.

Božića povodom slučaja Novaka Đokovića. Država – što je danas u krajnjoj liniji na mnogim meridijanima ništa mnogo više do ogoljena lične vlasti – se tu pokazala kao slobodna da mimo pravnih okvira organiči i suspenduje u većini postojećih ustava garantovanu slobodu pojedinca. Tako je za neke Đoković (p)ostao ikona antivakcerskih pokreta protiv državne represije kroz obaveznu vakcinaciju, a za druge nedopustiv slučaj izuzeća jednog izuzetnog po-

zao i na moguć izlaz koji se sastoji u stvaranju zajedništva – jednog duhovnog „zajedništva u Hristu“ koje počiva na principu ljubavi prema bližnjima, što je formulisao kao „Video si lice brata svoga, video si Boga svoga“. Međutim, i pored nesumnjivog nastojanja da se spasi „izgubljene duše“, religijsko zajedništvo ostaje ne samo duhovno, onostrano i time imaginarno, već i u svom konkretnom ispoljavanju ograničeno društvenom institucijom državne religije.

ŠTRAFTA

Pišu: Milica Lapčević i
Valentin Božić

BORBA ZA SLOBODNO VREME

Na samom početku 2022. u medijima se pojavila vest koja je prilično uzburkala javnost, o načinu poslovanja belgijske firme „DeleZ“ u Srbiji, koji je kasirkama u svojim objektima, pod pretnjom otkaza, ponudio na potpisivanje Aneks Ugovora o radu kojim će im zarada biti obračunata po osnovici *prvog stepena obrazovanja, odnosno sa osnovnom školom*. Stručnjak i profesor FEFA Goran Radosavljević ovim povodom rekao je za Nova.rs: „Suštinski, stepen kvalifikacija radnika nema neke veze sa visinom plate, barem u privatnom sektoru, jer u javnom postoje koeficijenti. Zamislite da imate poziciju kasira, a da imate čoveka koji ima fakultet, pa to niko neće da radi“ Udruženi sindikati Srbije „Sloga“ pozvali su građane na bojkot kupovine u prodavnicama „Maxi“, „Tempo“ i „Shop & Go“ zbog ove odluke proglasom u kome se između ostalog navodi: „Pozivamo sve građane Srbije da u narednom periodu, posebno uoči Božićnog praznika ne kupuju u prodavnicama sistema ‘Deleze Srbija’ i solidarišu se radnicima kojima se smanjilo pravo na uvećanje minimalne zarade koja je mala, mizerna i ponižavajuće bedna“.

Potom se oglašila i kompanija „DeleZ“ ističući da: „Navedena izmena zahtevane minimalne stručne spreme isključivo ima za cilj povećanje obima zaposlenosti i mogućnost prijave većeg broja kandidata na poziciju prodavca, a u skladu je sa novim operativnim modelom kompanije i sistematizacijom radnih mesta. Za sve naše zaposlene koji poseduju više nivoe stručne spreme, prava iz radnog odnosa i kompenzacije nisu ni na koji način ugroženi promenom minimalno zahtevane stručne spreme. Konačno u svojoj izvrsnoj analizi, novinar lista „Danas“ Aleksandar Milošević pojasnio je poslovnu politiku kompanije „DeleZ“ kao nekonkurentnu drugim prodajnim lancima: „Pravi razlog zbog koga kompanija traži spuštene kvalifikacije je taj što Delez više ne može da nađe dovoljno ljudi koji su završili srednju školu, a koji su spremni da rade u Maksiju za te pare (...) Što znači da ljudi sa srednjim obrazovanjem više nisu primorani da za 37.000 dinara rade u trgovinama kao što je Maksi (...)“. Jedna druga grupa građana, visoko akademski obrazovanih, samostalnih umetnika primorana je da već godinama, tačnije 19 godina, prištaje na procenu države da osnova penzionog i invalidskog osiguranja umetnika bude najniža tj. da se visina uplata bazira na modelu uvede-

→ Siniša Ilić, „Video prema mozaiku Miloša Gvozdrenovića (1969)“, video, 2021. Fotografija: Vladimir Opsenica

nom 2003. godine, kada je umesto PET različitih platnih osnovica uvedena JEDNA u visini autorsko-izvođačkog honorara, a zarada je osigurana na iznos od 35 odsto prosečne zarade u Republici Srbiji. *Ako je bruto zarada u oktobru 2021. godine u Srbiji bila 91.132 dinara to znači da se samostalnim umetnicima doprinosi zaračunavaju na 31.895 dinara.* Ovo poništavanje visokoškolskog nivoa obrazovanja samostalnih umetnika i vrstavanje u kategoriju minimalnih osnovica dogodilo se daleko 2003. godine, u trenutku kada je odlučeno da se umetnici malo više „izbace na tržište“ i da država prebaci teret njihovih doprinosa na jedinstveno brisanje različitih platnih osnovica prema stepenu obrazovanja i godinama staža, pri čemu su i tada verovatno nastupile velike uštede. Ili u budžetu jednostavno nije bilo dovoljno sredstava za tu namenu? Dug za doprinose nastao je još u Fondu za kulturu Beograda, a potom i zbog njegovog ukidanja 1993. godine, pa je do 1997. godine Grad sukcesivno uplaćivao doprinose po godišnjim spiskovima koja su dostavljala umetnička udruženja, a sve zbog nedostatka sredstava u budžetu. Pre toga, (počev) od 1983. godine uredno je uplaćivano penziona i invalidsko osiguranje samostalnih umetnika i to po pet osnovica osiguranja. Evo šta je 2002. godine bila izjava članice gradske vlade zadužene za kulturu, Gorice Mojović: „Da se nakratko vratimo u istoriju. Iako mene često nazivaju komesarom, komunistom, plaćanje doprinosa za samostalne umetnike je uspostavljeno u doba komunizma i u to strašno komesarsko osiguranje umetnika bude najniža tj. da se visina uplata bazira na modelu uvede-

nicima pomoći i na ovaj način. Plaćanje doprinosa za samostalne umetnike i, naglašavam, socijalnih doprinosa, postojalo je samo u zemljama istočne Evrope i u Jugoslaviji. Za razliku od svih istočnoevropskih zemalja koje su odmah po promeni režima ukinule ta plaćanja, mi smo na osnovu odluke Skupštine grada nastavili sa davanjima za penziona i socijalni fond za umetnike iz Beograda. Niko kome grad više neće plaćati doprinose nevanja samostalnih umetnika i vrstavanje u kategoriju minimalnih osnovica dogodilo se daleko 2003. godine, u trenutku kada je odlučeno da se umetnici malo više „izbace na tržište“ i da država prebaci teret njihovih doprinosa na jedinstveno brisanje različitih platnih osnovica prema stepenu obrazovanja i godinama staža, pri čemu su i tada verovatno nastupile velike uštede. Ili u budžetu jednostavno nije bilo dovoljno sredstava za tu namenu? Dug za doprinose nastao je još u Fondu za kulturu Beograda, a potom i zbog njegovog ukidanja 1993. godine, pa je do 1997. godine Grad sukcesivno uplaćivao doprinose po godišnjim spiskovima koja su dostavljala umetnička udruženja, a sve zbog nedostatka sredstava u budžetu. Pre toga, (počev) od 1983. godine uredno je uplaćivano penziona i invalidsko osiguranje samostalnih umetnika i to po pet osnovica osiguranja. Evo šta je 2002. godine bila izjava članice gradske vlade zadužene za kulturu, Gorice Mojović: „Da se nakratko vratimo u istoriju. Iako mene često nazivaju komesarom, komunistom, plaćanje doprinosa za samostalne umetnike je uspostavljeno u doba komunizma i u to strašno komesarsko osiguranje umetnika bude najniža tj. da se visina uplata bazira na modelu uvede-

resa u kulturi. I Ministarstvo će nastaviti da finansiraju podržava njihov rad. Dakle, dobre i kvalitetne programe i projekte. Možda će neko, ako ima kvalitetne programe, dobijati i veća sredstva nego do sada“ (Vreme, 28.11.2002). I tada je krenulo prebrojavanje – ko ima jahtu, ko ima vilu, ko je na estradi, a ko živi u Parizu, ko krije porez, kako ko naplaćuje honorare i od čega ko živi, i to imenom i prezimenom u vreme kada je u Beogradu bilo 1505 samostalnih umetnika. Već 2005. godine odlukom Ministarstva finansija od 28. avgusta kojom se samostalni umetnici obavezuju da svakog meseca sami plaćaju doprinose, nastao je novi stepen problema. Tada su predstavnici Grada izjavili da postoji dobra volja za plaćanje doprinosa umetnicima koji to sami ne mogu, ali da to ne može da čini na mesečnom nivou kako zahteva nadležno ministarstvo. Po novouvedenoj odluci, umetnici iz Beograda koji ne bi uplatili mesečno doprinose do kraja godine bili bi kažnjeni sa do 50.000 dinara zbog neispunjavanja svojih obaveza. Skupština grada imala je sredstava i volje da pokrije njihove troškove ali to je mogla da učini tek na kraju godine. Zato su umetnici pozvani da PRI-VREMENO ispunje svoje obaveze tako što će se sami prijaviti Poreskoj upravi, dok će Grad sačekati reakciju Ministarstva finansija na svoju primedbu. Zatim će Grad već naći načina da uskladi svoju odluku sa pomenutim Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje. Tada je odgovornost za nastale komplikacije oko statusa samostalnih umetnika delimično prebačena i na Ministarstvo kulture. „Ministarstvo je trebalo da reaguje dok je predlog ovog Zakona još bio u procesu izrade, a zatim su mogli da ne glasaju za njega. Sada kada je Zakon

usvojen i čeka se njegova primena, oni su odjednom na strani samostalnih umetnika i njihovih udruženja. Sada je kasno za takvu podršku – čulo se od odgovornih iz Grada. Prebacivanje obaveze o plaćanju akontacija za socijalno i zdravstveno osiguranje sa poslodavaca na umetnike direktno je ugrozilo koncept o prelasku na pojedinačne ugovore, sa obzirom na to da su umetnici morali sami da snose svoje troškove, a honorari se nisu menjali. Tokom 2013. godine prema Zakonu o kulturi, doprinose za penziju i zdravstvo plaćaju lokalne samouprave, ali se samostalni umetnici vode kao individualni poreski obveznici. Lokalne samouprave zbog svojih budžetskih problema kasne sa uplatama, kamate se gomilaju i tako su počele da stižu opomene pred izvršenje prinudne naplate. Rada Kostić iz Poreske uprave je na jednom od sastanaka tadašnjeg Odbora za kulturu i informisanje Narodne Skupštine Republike Srbije izjavila je da je taj organ spreman da pomogne, ali da su mu „vezane ruke“, jer mora da izvršava svoje zakonske obaveze i da jedino Vlada Srbije može da otpiše dug. Međutim, kada bi lokalne samouprave uplatile neku sumu, ona je prvo odlazila za kamate, dok je na dug glavnice, tekla nova kamata. Član istog Odbora Dejan Rančić zapitao je na pomenutom sastanku zašto niko ne pominje Grad Beograd čijom je krivicom, po njegovoj oceni, nastao problem. Name, oko 90 posto svih samostalnih umetnika, čiji je broj od 2003. godine porastao na 1.800 prijavljeno je u Beogradu. Tom prilikom je od odgovornih iz Grada pojašnjeno da Grad Beograd kasni jer njemu kasne uplate budžetskih sredstava – navedeno je da Grad godišnje daje 100 do 120 miliona dinara za doprinose i da je to najveća stavka u gradskom budžetu za kulturu, ali da je problem kod punjenja budžeta. Pored toga, kamate bi trebalo da plate Ministarstvo finansija i sama Narodna skupština jer su donosili takve zakone. Zašto su na početku ove priče kasirke, „Delez“ i plemeniti apeli Sindikata? Zato što se radi o konkretnom realnom radničkom pitanju, o tržištu i platnim razredima. Samostalni umetnici su tretirani kao neka pojava izvan okvira ove slike radnih odnosa i dešavanja na konkurentnom tržištu rada. Ipak ova dva primera imaju zajednički sadržalac – a to je vrednovanje rada i obrazovanja određenih društveno-ekonomskih grupa. U nekadašnjoj „strahovitoj, komesarskoj Jugoslaviji“ mladima je bilo zagarantovano besplatno obrazovanje, ali je kod umetničkih akademija postojala distinkcija – bilo je to visoko obrazovanje sa ciljem davanja doprinosa društvu u celini kroz stvaralaštvo odnosno umetnička dela. Ova se definicija ponešto okrunila tokom godina, jer je društvo u celini izgubilo koheziju kroz stvaralaštvo i tradiciju koja mu omogućava da vrednuje doprinose sopstvenih stvaralaca, a niz devalvacija ličnosti, opusa i revizija istorijskih činjenica dodatno je uklonilo kordinatu za bilo kakvu orijentaciju. Kako se razlikuje javna od ličnosti iz kulture, u kom domenu se daju pravi doprinosi društvu, da li je i kritika, subverzija ili alternativa takođe značajan

deo kulturne dinamike i stvaralaštva, ostala su pitanja bez odgovora. Do danas, takođe pitanja – sa nagomilanim kamatama. U tom i takvom ne-sistemu, sa ostacima nekadašnjeg modela samostalnih umetnika koji kroz svoj rad pružaju doprinos celokupnom društvu, počela je veoma gruba utakmica. Danas, samostalni umetnici su izjednačeni sa onim građanima koji su imali problem kod kredita iskazanih u švajcarskim francima, sa onima kojima su greškom stigli astronomski računi iz službi naplate komunalnih troškova i svim drugima koji su kolateralna šteta neordiniranog rada različitih Ministarstava i Uprava, donošenja novih zakona i ponajviše preovlađujućih ideoloških modela koji prema sopstvenom hiru „ispisuju istoriju ispočetka“. Problem je što takvo ponašanje i delovanje u kulturi i umetnosti jednostavno nije moguće, a da to niko ne sme otvoreno da kaže – dakle, niste dovoljno kulturni da bi se bavili kulturom tj. kulturnom politikom i strategijama razvoja. Da biste mogli da rešavate pitanja stara 19 godina, koja samostalne umetnike dovode kao korisnike do kuhinja za beskućnike, a mnogo ređe kao kupce do prodavnica „Maxi“, kao što nam je to nedavno prikazala fotografija nekada cenjene glumice, samostalne umetnice Vesne Pečanac na obroku u trepezariji verskog dobroćinstva. Omiļljena izreka studenata umetnosti u nordijskim zemljama je godinama bila: „Ako ništa ne uradim sa umetnošću, radiću na kasi“. To je bio prvi izbor za početak karijere mladih u zemljama pouzdanih ekonomija koje se u novim neoliberalnim preraspodelama takođe transformišu. Pitanje je za koga su danas rezervisana mesta na kasama u svetu a za koga u Srbiji. Takođe, još značajnije pitanje je širi društveno-ekonomski okvir sistema u kome su potpuno redukovane mogućnosti pojedinca da se posveti bilo kojoj aktivnosti izvan obezbeđivanja elementarne egzistencije: prihvatanja jednog ili nekoliko poslova čiji tempo u potpuno isključuje mogućnosti samoostvarenja, i dovodi do potčinjenosti reprodukciji profita i elementarnim mehanizmima komercijalističkog društva. Manje optimistični, anestetizirani konstantnim urušavanjem sistema vrednosti, smatraju da je posao kasirke bazični nivo u čijim okvirima se kreće celokupna domaća ekonomija. Analitičar Danas-a, Aleksandar Milošević, usuduje se da pomeni „uslugu lošijeg kvaliteta“ zbog nižeg obrazovanja, ali to je usamljeno mišljenje. Pre nekoliko dana, videli smo stariju kolegicu, članicu ULUS-a za kasom u jednom beogradskom prodajnom objektu poznatog trgovinskog lanca. Bila je to stvarno ona, ali se pravila da nije. Ovog puta misao Džona Lenona dolazi na kraju: „Moja uloga u društvu, ili bilo kog umetnika ili pesnika je da pokuša da izrazi ono što svi osećamo. Ne da podučiti ljude kako da osećaju. Niti da bude propovednik, niti vođa, već da bude odraz svih nas. (My role in society, or any artist's or poet's role, is to try and express what we all feel. Not to tell people how to feel. Not as a preacher, not as a leader, but as a reflection of us all.) Čega su odraz samostalni umetnici u Srbiji? ■

ARMATURA

Piše: Minel Abaz

DODAVANJE I ODUZIMANJE

Bio je lijep i sunčan dan, i već sam par dana provodio na prvom putovanju izvan granica Bosne i Hercegovine otako je počela pandemija. Neopterećen, na odmoru, nisam toliko pratio vijesti iz Bosne i Hercegovine. Jedno posljednje, po povratku sa plaže, upalio sam neki od web portala iz BiH, i vijesti su većinom bile: *reakcija na odluku Inzka, reakcija na donošenje Zakona, saopštenje povodom odluke o Zakonu*. Iako se prethodnih dana govorilo da bi se takva jedna odluka mogla donijeti – jer je izabran novi visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu - od silnih reakcija na odluku, nisam odmah uspjehao naći šta je to tačno doneseno. Radi se o tome da je tada odlazice visoki predstavnik, Valentin Inzko, promijenio (nametnuo) zakonske odredbe Krivičnog zakona BiH, koje se odnose na zabranu negiranja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina. Čijelu odluku možete pročitati na web stranici Ureda visokog predstavnika. Odbijajući da stvari nazove svojim imenom, tj. da prizna ratne zločine i odbaci ratne zločince, te preko usta prevali riječ genocid, srpska nacionalistička elita u Bosni i Hercegovini (i pozicija i opozicija), ovu su dopunu Krivičnog zakona BiH dočekali sa mnogo bijesa. Iako dopuna Krivičnog zakona obuhvata sve ratne zločine počinjene u BiH - i one koje su Armija BiH ili HVO počinili nad Srbima, Armija BiH nad Hrvatima ili HVO nad Bošnjacima, VRS nad Bošnjacima i Hrvatima – i Milorad Dodik (SNSD) i opozicija (PDP, SDS) su dopune zakona odbacili, te ga predstavili kao potez usmjeren protiv Srba i entiteta Republika Srpska. Iako su mišljenja – većinom bošnjačkih političara – nakon izjava i reakcija političarki i političara iz entiteta Republika Srpska bila ta da će se Dodik i ostali nezadovoljni ovom odlukom ljutiti tokom ljeta, ali da će sve proći do početka jeseni 2021. godine, to se nije desilo. Desilo se upravo suprotno. Srpska nacionalistička elita, sa Miloradom Dodikom na čelu (inače članom Predsjedništva Bosne i Hercegovine), i uz pomoć Aleksandra Vučića te Vladimira Putina, krajem ljeta i početkom jeseni uvlačili Bosnu i Hercegovinu u najveću krizu od raspada socijalističke Jugoslavije, agresije i građanskog rata. Krizu kojoj se ne nazire kraj. Krizu koja je stavila Bosnu i Hercegovinu – da se sjetim na ovom mjestu fizičara i filozofa Ivana Supeka – nad ponor.

→ Siniša Ilić, „Crtež prema mozaiku Miloša Gvozdrenovića (1969)“, flomaster na papiru, 2021. ←

Republika Srpska". „Dodik je iskoristio svoju zvaničnu poziciju kako bi akumulirao lično bogatstvo kroz korupciju, mito i druge oblike korupcije. Njegova etnonacionalistička retorika koja izaziva podjele odražava njegove napore da unaprijedi ove političke ciljeve i odvrti pažnju od njegovih korumpiranih aktivnosti.“ Pored Dodika, sankcije su uvedene i Alternativnoj televiziji (ATV) zbog povezanosti sa Dodikom, kao i bivšem predsjedniku Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH (VSTV), Milanu Tegeltiji, koji trenutno obnaša funkciju Dodikovog savjetnika.

Sankcije je Dodik proslavio uz piće i hranu, pa je onda uslijedila i neustavna proslava 30. godišnjice osnivanja Republike Srpske, 9. januara. Uz ratne zločince, politički vrh Republike Srbije, desničarske parlamentarce iz Francuske, ambasadore Rusije i Kine, patrijarha SPC-a Porfirija, Milorada Pupovca, te Bratislava Dikića, optuženika za terorizam u Crnoj Gori, Banja Lukom se orilo "Srba ima kao lista, nema više komunista. Za krst, za krst, Nemanjića, za slavu, za slavu, Obilića". Ovo je bilo popraćeno okupljanjem četnika i proruskih „humanitaraca“ u Brčkom, slavljenjem Ratka Mladića u Prijedoru, a u mjestu Janja kod Bijeljine čak pucnjima iz pištolja i vrijeđanjem muslimana koji su se vraćali iz džamije sa sabah namaza. Šta da se radi?

Šta onda da se radi sa srpskim nacionalizmom i Bosnom i Hercegovinom?

Kao što je drug Adnan Muminović u svom tekstu naglasio, cilj nije da se na ovu priču o ratu doda, već da se od nje oduzme. Ovo su već počeli mnoge građanke i građani Bosne i Hercegovine, kako unutar države, tako i izvan nje, širom Evrope i svijeta. Shvativši da se ne treba i ne može osloniti samo na tzv. međunarodnu zajednicu i prijatelje na zapadu, mnoge građanke i građani Bosne i Hercegovine koji su protiv rata, koji su za mir, počeli su doprinostiti ovom oduzimanju. Počeli su organizovati proteste u Sarajevu (ispred Ureda visokog predstavnika), širom Bosne i Hercegovine, a 10. januara su protesti održani širom Evrope i svijeta. Mnoge organizacije civilnog društva, čak i one koje nisu orijentisane ka društvenom i političkom radu su se pokrenule i uključile, ako ne većim akcijama, onda potpisujući peticije i pisma ka raznim institucijama u državi i izvan, slanjem saopštenja, organizujući press konferencije, organizujući kampanje. Raspad Bosne i Hercegovine, primjećuje Slavoj Žižek, ne bi donio tri nacionalne države, već nešto mnogo gore. To ne bi bile 'normalne' države, koje garantuju jednakost svih svojih građana bez obzira na njihovu etničku ili religijsku pripadnost, već prije plemenske zajednice koje odlikuje neki specifičan način života, i koje se održavaju kroz isključivanje

drugih načina života. Zbog toga današnja Bosna i Hercegovina stavlja nas pred alternativu koja važi za cijeli globalizirani svijet: ili mirna koegzistencija i zajednička borba protiv velikih opasnosti koje nam prijete ili ludilo nove tribalizacije.

Naravno, u ovoj borbi protiv srpskog nacionalizma i za Bosnu i Hercegovinu, nema mjesta za „državotvorni“ nacionalizam. Ono što odlično naglašava Andrej Nikolaidis u slučaju Crne Gore, isto važi i za Bosnu i Hercegovinu. Bosna i Hercegovina koja nije koja nije antifashijska, socijalno pravedna, internacionalistička ne može dugoročno opstati. Efikasan odgovor na velikosrpski nacionalizam ne može biti ništa nacionalističko. Bosna i Hercegovina bez slobode, jednakosti, ravnopravnosti, bez pravde, tačno je onakva Bosna i Hercegovina kakvu je srpski nacionalizam priželjkivao – ranjiva i slaba. Stoga se valja potruditi da se spasi što više od progresivne i ZAVNOBiHovske Bosne i Hercegovine, a nacionalizam tome ne pomaže. Bosna i Hercegovina neće biti odbranjena tako što će Draži Mihailoviću, Ratku Mladiću i Radovanu Karadžiću simbolički biti suprotstavljeni bošnjački zločinci i/ili islamski fundamentalisti, nego naspram njih moraju stajati najslavnija imena naše slavne, zajedničke borbe protiv fašizma i nacizma, okupacije i domaće kolaboracije. ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Galina Maksimović

DEVOJČICE ZA REVOLUCIJE

hoću sve iz ulice
još jednom da vas sretnem
dođite na taj naš trg
kunem se da ga ima
i da nas sigurno čeka
s milion sporednih ulica
da se po njima razlijemo

izvukla sam se
izmakla sam se
srela sam druge devojčice
rekle su mi manje više
da su sve ulice grdne kao naša
da su i po centrima centara
i po kartonskim barakama
i po cvetnim balkonima
i po mračnim ambarima
devojčice rasle zalivene pivom
hranjene pretnjama
i batinama za dezert
uspavljivane nemuštom mržnjom
programirane nekim redom
što čupa jezike i lomi kičme

neki sa strane kažu
nije isto patiti u kartonu i svili
i nije
a kad se već gađamo očiglednim istinama
najbolje je ne patiti nigde

pa dajte da se konačno sve skupimo
jer previše je takvih ulica
što su jednako mučile preplašene devojčice
i jednako od njih krile
da su devojčice za revolucije

koja prvo hoće u kafanu
nek mi se pridruži za stolom
i neka požuri
blizu su mi ogleдала
blizu fajront
koja neće nek sedne pod čebe prošlosti
neka se svega seti i neka se seti da nas još ima

neka dečaci iz naših ulica budu na trgu sa nama
ako su konačno porasli
ako konačno shvataju
da su nas pogrešno delili
ako još uvek neće
nek im je prost ovaj svet
gde se ni oni ne čuju

nas je dosta za trgovu
da ih poplavimo
da ih sasvim srušimo
i sagradimo bolje

i više nas je nego dosta
za najveće revolucije
desile se one ili ne ■

Zbirka pesama Galine Maksimović „Devojčice za revolucije“ dostupna je na sajtu *čovjek-časopis*.

→ Siniša Ilić, „Dom kulture“, pogled na izložbu u CZKD Centru, 2021. Fotografija: Milica Macanović ←

ZID

Siniša Ilić DOM KULTURE

29.12.2021 – 29.01.2022.

Izložba „Dom kulture“ sastoji se od tri interpretativne sekvence - studije slike, putem kojih Siniša Ilić iz savremene perspektive interpretira društvene odnose preko kulturno-umetničke produkcije.

Prvu sekvencu čine akvareli koje je umetnik izveo u Komizi *plein air* postupkom - izlaskom u eksterijer, i *portretisanjem* ambelmatičnog gradskog objekta pod različitim vremenskim uslovima. Na slikama je nekadašnji dom Jugoslovenske narodne armije

(JNA) a današnji Kulturni centar, delo arhitekta Ivana Vitića iz 1961. godine.

Drugu sekvencu čine crteži, objekti, video zapis, print na tekstu, kao promišljeni predlog čitanja dramaturgije mozaika Miloša Gvozdrenovića postavljenog 1969. godine u foajeu Kulturnog centra u Novom Pazaru. Autor originalnog mozaika kroz narativne figurativne celine panoramski prikazuje društvo - koje može da se razume kao društvo blagostanja i socijalne zaštite - *welfare društvo*. Ovakva projekcija društva je ono čime se Ilić u svom istraživanju bavi u kontekstu savremenog trenutka i njegovih društvenih koreografija, praksi i trenja. Iako se u radu i čitanju ove slike, friza izvednog u komadima kamena, Siniša Ilić oslanja na promišljanje politike i ideologije vremena u kojem je nastala iz prizme kroz koju danas gledamo, ukazuje na ono što njenu kompoziciju čini posebnom, akcentat na telesno, ritulano, čulno, strasno i neuhvatljivo, što izmiče analitičkom pogle-

du, na šta se nadovezuje i treći segment, apstraktna i ekspresivna slika koja interveniše u izgled Paviljona Veljković u Centru za kulturnu dekontaminaciju - doma kulture. *Dom kulture* Siniše Ilića u Paviljonu Veljković, možete videti u okviru izložbe *JAVNOST I PROSTOR*, koju čine likovne i prostorne intervencije, kojima se kroz mišljenje dizajna i vizuelnih rešenja nastalih za različite programe Centra za kulturnu dekontaminaciju, postavljaju pitanja kulturnih institucija i prostora „za kulturu“ u javnom diskursu. Izložbu čine četiri celine, pored izložbe Siniše Ilića i tri intervencije u prostorima rada CZKD, dugogodišnjih saradnika Centra: Branka Pavića, Metaklinike i grupe Škart. Izložba je počela 29. decembra, i biće aktivna kroz procese javnog „otpakivanja sadržaja“, predmeta i stvari koji se čuvaju i izlažu u različitim prostorima CZKD-a, kao i njihovom medijacijom, zaključno sa 29. januarom 2022. godine. Kustosi izložbe su Dejan Vasić i Ana Miljanić.